

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Преплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

УЧИТЕЉИЦЕ И ШКОЛЕ.

последње време опажа се скоро на све стране све то јачи и јачи покрет против учитељица. Неки захтевају да се женске са свим од школе одклоне; неки им укидају штипендије само да не могу учитељску школу похађати а неки опет неће да их као удате у школи трпе. — Заиста ови покрети против учитељица мора да врло непријатно утичу на њих, но шта знају, кад је тако доба наступило. Ми ћемо овде у кратко да изнесемо наше мњење о горе наведена три захтева.

Искуство сведочи да уредно и ваљано за учитељски позив спремљене женске могу учитеље у раду да замену, шта више учитељице могу мушке у неком погледу и да претеку. Узмимо само школе у Америци, па ћемо видети да тамо учитељице у највишим разредима са успехом раде. То би исто могли потврдити и сви школски надзорници, да и код нас ваљано спремљене учитељице леп успех показују. А што је најважније, учитељице надмашују мушке у васпитању. Кома је оставила природа слабачко и нејако детенце да га негује и васпита? А коме другом него матери. Јесте матери. Јер нежност материна има јачег уплива на срце дечије, него сва високоученост мушких. Матере, дакле женске, васпитале су до сада таке узор карактере, који ће још дуго и дуго времена служити за углед човечанству. Женске имају ону невидљиву моћ, која одсудно упливише на будућност васпитника. Укратко: детињство припада жени, с тога дакле и не треба женске од њега отуђивати. Напротив баш, дајмо женским темељно образовање и пустимо их у круг детињства, па нека својим благотворним упливом васпитају будући народ. Ми овим не ћемо да кажемо да мушки апсолутно нису за васпитање способни, не — али сваком своје!

Ваљано спремна, свом позиву душом и телом одана учитељица више ће користи донети народу, него што ће народ добити одстрањивањем њеним од учитељства. Ми смо дакле за реформу у образовању учитељица, а никако не би могли већ и из наведеног разлога пристати на коначно одстрањивање учитељица од школе.

Неки оће да се укидају штипендије за приправнице, тиме би дакако многа женска била лишена средства, које би јој омогућило полазак учитељских школа. Ово средство да боме да помаже противницима учитељица, али то средство много више штоди, него што им цели оживотворава.

Данас је у свету врло тешко човеку да своју породицу издржава, јер потребе сваким даном расту а приходи стоје непомично. С тога је тешко и помишљати на даље изображавање деце, а тиме је многи таленат угинуо. Још да нема тих припомоћи, било би зло. Па сваки тежи да ту припомоћ добије да би своје дете било мушко било женско изобразио. На даље гледи како би са изображењем своје женске деце што пре био готов. Најкраћи је пут изображење у учитељској школи. С тога и поврвеше силне женске у ту школу онда, када су им се врата отворила. Истина да многе иду с тога у учитељску школу, да постану учитељицама. Но има их много које немају ту намеру, нити им је нужда да једу горки учитељски лебац. Или је зар сестра председника француске републике Гревија с тога слушала учитељску школу, да постане учитељицом? Зар је кћи првог министра енглеског Гледстона зато свршила учитељичке науке, да се лебом зарани? Заиста, многе имају ту намеру, да се васпитају, како ће временом знати своју децу природи сходно да васпитају, како ће постати отличне и ваљане матере! Па зар није најбоља прилика за ваљане матере да сврше учитељске науке? Заиста да јесте. Па ипак се одузимају оне уде припомоћи, што се таким женским дају. Ми одлучно тврдимо: да ће човештво имати више користи од ваљано образованих матера, које су уз припомоћ учитељске науке свршили, па ма и не биле учитељице, него од свију штипендиста адвоката, лекара, мерника и т. д. Јер оне ће нам бар као образоване матере неговати и васпитати ваљане чланове човештва, а ови ће гледати, да нас у цеп трпају. Ми дакле већ с тог јединог разлога не би никад могли одобрити укидање штипендија за женске. Камо среће да свака девојка пре своје удадбе сврши ваљано

учитељску школу са предходним наукама, па то да јој је мираз, више би вредило него штипендије, што се на друге науке издају.

А сад долазимо на овај трећи захтев, да се учитељица чим се уда од школе отклони. Са овим захтевом се и ми слажемо. И ево ћемо да кажемо зашто?

Удата жена треба свачему да се пада. Последице удадбе се рапо онајају. Па женска, која дође у то стање да одужује дуг природи, такој женској није до школе ни до наставе за то време; женска пак која добије своју породицу, тој је памет код своје деце а не код туђе; тако дакле и у једном и другом случају деца у настави трпе јаког уштрба, а новац који се такој учитељици издаје, бачен је у воду. Тога ради треба удата женска да се одклони од школе.

Можда ће рећи ко да ово не стоји. Али ми противно тврдимо. Пре још него што удата учитељица добије свога порога, многе су неповољности скопчане тиме, те тако одузимају вољу на сваки рад, а по највише на уман; кад већ има своју децу, онда треба своју децу да негује, а томе ваља и душом и телом да се ода, онда пак не може у школи да ради, а једно и друго је у један ма апсолутно немогуће да ради, или и ако ће радити, онда ће једно површно да ради. А свака мати осећа љубав према својој деци, њима ће сву пажњу да обрати и онда опет школа трпи.

Што овде наведосмо, наведосмо из искуства, с тога нека нам опросте удате наше колеге; а то су разлози довољни, па да и саме учитељице кад се удаду од школе својевољно одступе.

Законодавно наше тело пак можда ће имати ово на уму при донашању закона за ново уређење наших школа. — Ћ.

НАЦРТ ЗА НАСТАВУ У ПРАВОСЛАВНОЈ ВЕРИ

у основним народним школама.

II.

У првом и другом разреду полаже се основ васпитању и настави у православној хришћанској вери. На том основу продужује се и довршује васпитање и настава у вери у старијим разредима народне школе.

У трећем разреду прописано је да се уче одабране библијске повести из старог и новог завета, кратки катихизис, читање из часослова и црквено појање. За основу вероисповедне наставе служе овде библијске повести из старог и особито из новог завета.

Од почетка школске године до испред Божића дакле за прва три месеца приповедају се ове повести из старог завета: 1) о потоцу, 2) о зидању куле вавилонске; 3) о Авраамовом призивању, 4) о Авраамовој ми-

рољубивости и човекољубљу, 5) о пропасти Содоме и Гомора, 6) о жртви Авраамовој, 7) о Исаку и Јакову (у кратко), 8) о Јосифу и то: а) Јосиф и његова браћа; б) Јосиф у тавници, в) Јосифово узвишење, г) Састанак Јосифов с браћом и Јосиф се даје познати браћи, д) Јаков у Египту, Смрт Јаковљева и Јосифова.

Ових 12 приповедака имају се као што је озго речено за прва три месеца редом приповедати (сваке седмице по једна).

Згодне школске књиге за ово нема, него учитељ најпре деци сваку повест посебице приповеда, покаже дотичну слику а затим прешитује ученике док ови не науче и сами приповедати дотичну повест својим речма. Напоследку изводи се главна морална поука из сваке приповедке и узимају се за углед ваљана дела појединих библијских личности. За учитеља најбоље је да се спрема за овако приповедање, по библијским повестима из старог завета, што су у Школском Листу 1861. (о потоцу и Аврааму) и 1862. (о жртви Авраамовој и оно даље) изложене, или нека се за ово спремање послужи књигом: Приповедке из старог и новог завета од Ђ. Даничића (од 4—20.)

На неколико дана пред Божић почиње се учење библијских повести из новог завета са повестима о Захарији и Јелисавети, о Благовестима и о Рођењу Јоана крститеља (види: Библијске повести новог завета у библијским речма за децу написао Н. Ђ. Вукићевић“ бр. 1. 2. 3.) — Уз понављање повести из новог завета о рођењу христовом, које су деца већ у 1. и 2. разреду научила, (види у горњој књизи под бр. 4. 6. 7, и 8. и 10.) уче се на згодном месту из нова ове повести: о Сретенију Господњем (бр. 5.), о проповедању Јоановом (бр. 9.), прво чудо Исусово (бр. 12); Очишћење храма (бр. 13.), стотников слуга (бр. 19.), олуја на мору (бр. 20.), узети разслабљеник (бр. 21.), Јаирова кћи (бр. 23.), Младић у Наину (бр. 24.), усековање главе Јоана крститеља (бр. 29.), и притче Евангелске, о сејачу (бр. 27. а), о милостивом Самарјанину (бр. 36.), о лудом богаташу (бр. 40.), о блудном сину (43.), о Митару и Фарисеју (45.) — Уз понављање и утврђење познатих одпре повести предузима се сваке недеље по једна већа или по две мање нове еванђелске повести, које такође најпре учитељ ученицима лепо и разговетно приповеда. Довде изложено градиво има се свршити до краја петог школског месеца, то јест до краја првог полгодишта школског.

Другога полгодишта понављају се повести: О преображењу Христовом (бр. 32.), о Марти и Марији (бр. 37.), затим се уче: Исус исцељује десеторицу прокажених (бр. 46.) Закхеј (бр. 50.), Воскресење Лазарево (51.) Марија помазује Исуса (52.), улазак у Јерусалим (53.), Беседа о страшном суду (64.), Тајна вечера (66.), Молитва у Гетсиманији и издајство Јудино (бр. 69. и 70.), Исус пред Анном и Кајафом, Петрово одрицање и Јудино очајање (бр. 71. 72. и 73.) Исус пред Пилатом и Иродом и осуђење (бр. 74. и 75.), Распеће и смрт Икупитеља нашег (бр. 76.) Погреб и запечаћење гроба (бр. 77. и 78.) Васкресење Христово (79); Исус се јавља женама мироносицама (80.) Исус се јавља ученицима при затвореним вратима (82.), Томино неверовање (83.), Вознесеније Христово (85.), Силазак св. Духа и прва обштина христијанска у Јерусалиму

(88.) Ове се повести имају тако поделити, да се испред дотичног празника приповеда и учи она повест која за основу служи истоме празнику. — Учитељ се за приповедање спрема по књизи: „Библијске повести новог завета у библ. речма за децу написао Никола Ђ. Вукићевић, издала књижара браће Јовановића у Панчеву.“ Ову књигу као спољну за учење треба да имају и ученици, а из ње се у овом разреду предузимају за учење и понављање само оне повести, што су под гореозначеним бројевима. Сваку приповедку приповеда најпре учитељ, затим покаже деци слику и разговара се о свему што је на њој, па онда зада деци да дома прочитавају дотичну повест из своје књиге а следећих дана испитује их и настоји да сваку повест својим речма иауче приповедати.

Учитељу ваља непрестано на уму имати, да ове повести доводи у свезу са значењем дотичних празника и црквених обреда, а особито са катихизисом и црквеним молитвама и песмама које деца уче и у цркви слушају, и да им показује у свакој даној прилици дотичне празничне иконе о еванђелским догађајима, које се у свакој православној цркви налазе.

За систематско учење науке христијанске употребљује се у трећем разреду народне школе кратки катихизис. Учевна књига за децу најзгоднија је: „Кратки катихизис за православне ученике трећег разреда основних школа написао Н. Ђ. Вукићевић Панчево 1879. наклада браће Јовановића,“ или: „Средњи катихизис (Платона Атанацковића Епископа).“

У школама где је трећи разред сам за себе или у свези са четвртим разредом али одељен од првог и другог предузима се првога семестра први део катихизиса о вери, а другог семестра, уз повторавање и утврђене науке о вери и о св. Тајнама, учи се други део катихизиса о Молитви Господњој и трећи део о заповедима. У школама где један учитељ има све разреде, или само три нижа разреда, најјелиходније ће бити да се ученицима трећег разреда прва три школска месеца предаје по овом катихизису тумачење молитве Господње и Божијих заповеди, а затим у остале месеце да се тумачи Символ вере при чему би желити било, да се пред свршетак године још једанпут понове и они делови катихизиса, што су их деца прва три месеца научила. Молитве, Символ вере и заповеди Божије, као и две главне заповеди о љубави к' Богу и ближњему, и цитати из светог писма, који се у кратком катихизису наводе, имају се овде учити у црквеном језику од речи до речи, а значење њихово има се и на србеки казати. Све остало казују и тумаче деца својим речма а нити је потребно, нити је унутно да одговоре из катихизиса уче од речи до речи на памет, него се дотична књижца само за читање и за спољно средство при понављању домаћем употребљавати има а на питања учитељева одговарају ученици слободно у подиуним реченицама и својим речма.

Желити би било да се у новом издању кратког катихизиса после науке о молитви Господњој придода додатак о молитвама и молитвеним знацима, што се налази у Пространом катихизису од Н. Ђ. Вукићевића Књизи II. на страни 19—21. а док се то неучини, препоручује се катихетама и учитељима да ученике трећег разреда устменим предавањем

WWW.UNKRS.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

уознаду са садржајем тога додатка и да их науче оним молитвама и обредима црквеним, о којима се у истом додатку говори, те да их упућују, како се те молитве и молитвени знаци при домаћем и црквеном богослужену употребљавати имају.

Сваки пут кад се ученици по уставу св. цркве седмичним постом и молитвом припремају за примање св. причешћа, ваља понављати с њима библијску новест о тајној вечери и о установљењу св. причешћа, и поуку из катихизиса о светом причешћу и о достојном приуговорљењу за примање ове најсветије тајне.

Читање и разумевање црквенославенскога језика, учење молитава и црквених песама и учење појања и у трећем разреду неразлучно је од наставе у вери, те по томе имају се и у овом разреду преко целе школске године ученици и ученице православне вере вештати у читању и разумевању молитава и псалмова. Ово се предузима по књизи „Из Часослова упражненіе въ чтеніи церковнихъ книгъ къ употребленію въ народныхъ училищахъ. (Издање Будимеко стоји 9, а Панчевачко 10 новчића). Ову дакле књижицу морају имати сви ученици трећег разреда, и пошто су пре тога из славенског буквара научили правилно читати и по мало разумевати из ове књиге вештају се у читању и разумевању. За вештање у механичном и разумљивом читању употребљује се овде сво оно градиво, што је у књижици тој из Часослова изведено. Учитељ се за разјашњавање појединих молитава и псалмова, односно појединих важнијих стихова из псалмова припрема по упутствима у Школским Листовима од 1859. и 1860. године. Тако у Школ. Листу од 1859. у броју 21. налази се разјашњење молитве на сваки час: „Иже на всякое время;“ у бр. 23. паћи се може разјашњење молитава са трећег и шестог; у броју 23. са деветог часа; тамо је разјашњена и знаменита великопостна молитва св. Јефрема (стр. 357.); у бр. 29. протумачено је велико Славословље у бр. 38. налази се разјашњење Псалма „Благослови душе моя Господа“ а у бр. 38. протумачено је: „Хвали душе моя Господа.“ — Такође је и Псалом: „Благословлю Господа“ у Шк. Листовима првих година протумачен. Са овим спомоћним средствима нека се за сада послужују народни учитељи при разјашњавању молитава и псалмова из Часослова, а желили би било, да се у будуће изводи из Часослова штампају с паралелним србским текстом који би послужио деци за разумевање текста црквено-славенског.

Вештање у читању и разумевању црквено славенском предузима се и на предметима из мале Катавасије, из које се ученици овога разреда најпре брижљиво вештају у читању свију оних одговарања и молитава на св. Литургији, даље у читању васкресних (недељних) и празничних тропара и кондака преко целе године, које предмете уз читање учитељ објашњава на србски по упутствима што се дају у књизи: „Спомоћна књига за разјашњавање црквенога појања од Николе Ђ. Вукићевића.

За учење на намет, после лепог читања и разумевања уче ученици трећег разреда:

а) из Часослова: „Царю небесный. Трисвятое и Отче нашъ (стр. 1); Со святыми упокој стр. 6. Преславная приснодѣво и Упованіе мое (6)

„Служи Господи“ и Возпесѣи на крестъ (8) Слава во вышнихъ Богу (стр. 9); Единородни Сѣне (стр. 16); Блаженства (стр. 16); Свѣте тихи (стр. 24); Сподоби Господи (стр. 24) Нынѣ отпущаеши (стр. 25) и „Иже на всякое время (стр. 4.)

б) из Мале Катавасије уз понављање литургијског појања сви ученици имају на памет научити Тропаре: Ваведенски, Никољски, Божићни и Богојавлењски (и кондаке) Св. Савски, Сретенски, Благовештенски, Цветна обадва с кондаком, Ускршњи Тропар, Инакој, кондак и стихиру Воскресеніе твое, Спасовски тронар и кондак, Духовски тронар и кондак, и Петропавловски тронар. Осим тога сваки свечар има тронар свог светитеља на памет научити. —

За наставу у библијским повестима и у катихизису за ученике трећег разреда одређена су два седмична часа, а за вештање у читању и разумевању црквено славенских молитава и духовних песама одређена су друга два седмична часа. Црквено појање (т. ј. мелодије и вештање у појању) могу ученици трећег разреда учити заједно са ученицима четвртог разреда, за таково заједничко вештање у црквеном појању узети ваља у дан седмичнога одмора један а у недељне и празничне дане од каталога $\frac{1}{2}$ часа.

Ученици и ученице III. разреда морају имати следеће четири вероисповедне учебнике: 1) библијске повести Новог Завета у библијским речма од Н. Ђ. Вукићевић (Панчево, у наклади браће Јовановића); 2) Кратки катихизисе од истога (12 кр.); 3) „Из Часослова упражненіе въ чтеніи церковныхъ книгъ. (Панчевачко или Будимско издање кр. свеучилишне штампарије), и 4) Малу Катавасију било Сомборску од Дим. Поповића, или Бечку из ц. кр. накладе школ. књига, или Панчевачку или Новосадску, а у место ових може се деци у руке дати: „Спомоћна књига за разјашњење црквенога појања од Н. Ђ. Вукићевића, која би им како за учење текстова, тако и за разумевања истих служила, и тим самом учитељу наставни посао олакшала, а децу са црквеним језиком упознала.

В.

М Е Т Е О Р И Т И.

У 48. књизи „Гласника српског ученог друштва“, која је на крају прошле године угледала свет, налази се врло интересантна расправа дра Јосифа Панчића под насловом „Соко-Бања први метеорит у Србији.“ Тај метеорит добио је то име по месту Вањи, на које је пао 1. окт. 1877. Од истог је ушло 7 комада у јестаственички кабинет велике школе у Београду. Први највећи камен био је првобитно тежак око 38 килограма, али у Београд није од истог више донесено него 22 килограма. Описујући Соко-Бању узео је др. Ј. Панчић прилику, да у опште проговори о метеоритима, о појавама, које их прате и о њиховом пореклу. Тим је постала његова расправа поучна и за најшире читалачке кругове и уверени смо, да ће нам наши читаоци бити благодарни, што смо их упозорили на тај заслужни рад нашег вредног природњака. Ми ћемо само нека главна

места из истог да наведемо, а оне, који желе што више да сазнају, упућујемо на саму расправу у „Гласнику.“

Под именом метеора разумевамо у пространом смислу све оно, што нам се укаже на небу и по кратком часу мине или што с неба на земљу пада. Звезде, које се за ведре ноћи кад што у великом броју с места покрећу и најзад се угасе, оставив за кратак тренутак светлу пругу, појава, коју наш народ празноверно доводи у везу с „робом, који је утекао из тавнице;“ сјајне кугле, које се у различитим висинама над хоризонтом великом брзином крећу и незнано камо замичу или се над нашим главама у светлу парчад распадају, кад што без гласа и трага, другда уз свакојаку праску просинају на земљу мање или веће минералне масе, као што је био случај у Соко-Бањи; прах, који без ветра, обично пак после јаких бура у великој количици на земљу пада; течност различите густине (роса, магла, киша, снег, туча), гром — све су то метеори у ширем смислу, али у ужем смислу узимамо само прве три врсте у метеоре, а продукте им за метеорите.

Сва мњења о пореклу метеорита дају се свести на ова два: да су порекла земаљског или да су порекла небеског. По мњењу дра Панчића наука је у новије време с тим на чисто, да метеорити постају ван земље. Ту хипотезу је поставио Хладни г. 1794. Њему су метеорити небеска тела или њихови делови, који се као и све остале виђене и невиђене светске масе по васиони крећу, док случајно доспу у привлачну сферу којег већег тела, било земље било друге које планете, на коју најзад падају. Узима се за могућно, да делови раздробљених планета или комета могу на свом путу сећи стазу наше земље, па кад дођу тада сувише близу земљи, морају на њу да падну. Метеорити би дакле били гости, који на нашу земљу долазе из других светова. Ту хипотезу поткрепио је и хемичар Хавард, који је први констатовао, да се у свима метеоритима наводи метално гвожђе сједињено са никлом, а таквог једињена нема у земаљским минералима.

Одако је написана расправа дра Ј. Панчића, дознало се још за неке друге податке о метеоритима, које ћемо нашим читаоцима да саопшtimo. Ма да метеорско камење сваки дан на земљу пада и ма да се лако разликује од земаљских минерала, ипак је мало случајева, да је нађено тако метеорско камење у слојевима земље, којег падање није посматрано. То показује, да атмосфера та тела брзо разорава. Напротив су преко стотину пута налажене масе гвожђа, које је од прилике исто тако састављено као гвожђана зрна, што су нађена у метеоритима. Те гвожђане масе обично су од огромне величине и нађене су, где леже на површини земље на таким местима н. пр. у пустињама, где је по околностима скоро не могуће, да им је порекло у земљи. Пошто је код Храшине (1751.) у Хрватској непосредно посматран пад такве једне гвожђане масе, која је од прилике била једну центу тешка, то је на основу тога Хладни, а за њим и Хавард, изрекао мњење, да су и те гвожђане масе истог порекла као и прави метеорити. Доцнија посматрања потврдила су потпуно Хладнијеве назоре, те су исти сматрани као научна истина.

Прошле године покушано је с нова, да се изрече сумња о исти-

ниности те теорије и то поводом метеорског гвожђа, које је наша шведска поларна експедиција г. 1870. на острву Диско код Гренланда. Ту на сарамерно малом простору било је три велике и сијасет малих клада од гвожђа, које су све г. 1871. донесене у Шведску. Највећа од тих клада тешка је од прилике 50,000 шведских фуната, већа је дакле од свију досад познатих метеорита. Она је н. пр. 30 пута тежа него она славна гвоздена клада, што ју је Палас нашао у Сибиру, одкуд је пре једног столећа са великим трошком донесена у Петроград, где је побудила велику пажњу. 15 пута је тежа него гвоздена клада, што је донесена из Аустралије у Европу; иста се чува у британском музеју и сматрана је досад за највећу у Европи. Два до три пут је тежа него разглашена бразилијанска клада у Бордегу, коју су више пута покушавали да крену с места, на ком је пађена, али са slabим успехом.

Клада са Диска није само чудновата по својој величини, него и њен састав даје науци више нових и важних података. Највише научног значења добија тим, што одмах код места, на ком је пађена, излази из базалта склад анамезита (иначе се зове и трап), у ком се сличне гвожђане груде налазе упрскане. У истом складу налази се још и жица гвожђа широка неколико центиметара а дуга неколико дециметара. То све чини утисак вулканске творбе т. ј. да је то гвожђе избило у истоњеном стању из унутрашњости земље; мњење је то у толико вероватније, што се унутрашњост земље састоји без сумње већином из истих материја, које падају из светског простора. На том основу изречен је већ закључак, да су сви гвожђани метеорити земаљског порекла, што се међутим противи многобројном искуству. Тако је клада са острва Диска покренула научну размирицу, које се развитак не може догледати, али који ће извесно више светлости унети у науку него што је у том погледу досад било.

У најновије доба примећавани су на гдекојим метеоритима органиски трагови и ако се та посматрања потврде, онда нема сумње, да је бар један део метеорита земаљског порекла. Исти би се тада састојали из честица, које су биле саставан део наше земље, па су отуд на буди који начин подигнуте далеко у вис у атмосферу, где су се згуснуле и усљед тога опет на земљу повратиле. — Из свега тога види се, како је питање о пореклу метеорита још слабо разветљено и како се на том пољу налази још много шта, што треба да се извиди и проучи.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Из Мигровице) нам јављају, да је имовна општина петроварадинског окружја, која је на велики четвртак држала своју главну скупштину, закључила, да са 1. септембром о. г. распише три штипендијска места, свако од 200 ф. годишње, за три приправника, који би имали да похађају учитељску школу у Сомбору. Исти би били после обвезани, да као учитељи службују извесно време у петроварадинском окружју. Шта-тут за то има се изградити што пре. (В. М.)

(Из Заиреба) се јавља, да се воде преговори код земаљске владе о промени школског закона у том смислу, да се вероисповедима даде

већи делокруг и да се укину надзорништва, која су се показала сасвим као нецелиходна.

(*Реорганизација учитељске школе у Београду*.) о којој је писано у 2 посл. броја нашега листа, расправљана је у нар. скупштини пред разлазком исте. Као што „Радник“ јавља пропала је језгра министровог предлога, а то су они чланови, који дозвољавају, да се могу у учитељску школу примати и ученици из 3. разр. гимназије и да се укида 4. година учитељске школе. Тако дакле и на даље остају у учитељској школи четири разреда, чему се искрено радујемо.

(*На држ. реалној гимназији у Сарајеву*) отвориће се у течају ове године катедра за мађарски језик. („С. коло.“)

(*Из извештаја о стању школства у хрв. слав. крајини*) видимо даље по „Н.“ још и ове податке. Школске год. 1879/80. постојала је: 1 пренарандија (Петриња), 2 мале реалке (у Петрињи и Митровици), 2 вел. реалке (у Раковцу и Земуну), 2 вел. гимназије (у Карловцима и Винковцима), затим 1 средња школа у Госпићу, која ће се постепено претворити у вел. гимназију. Мале реалке полазе и девојке. Једна средња школа долази на 2904 кв. км., а на 98.728 становника. (У Хрв. и Слав. долази једна средња школа на 2327 кв. км., а на 114.323 ст.) Све средње школе смештене су у сходним зградама, осим гимназије у Карловцима. Пренарандија у Петрињи има такођер и економско покушалиште за унапређење наставе у економији. Питомаца је било на свршетку године 76. *На потпору учит. приправника утемељено је (владом) 125 стипендија по 200 ф.* Од тога се дају 80 стипендија приправницима у Петрињи, и 45 деле се међу пренарандице, које се за учитељство спремају код милосрдних сестара у Загребу. Код њих се изобразило од г. 1872. — 1880. за учитељице свега 129 девојака из војничке крајине. — У гимназијама и реалкама био је свега 941 ученик, отуд 493 гимназијалаца и 448 реалаца (395 муш. и 53 женскога спола).

(*Покрајинска учитељска скупштина у Далмацији*) држаће се у Сплиту 26. 27. 28. и 29. септ. т. г.

(*Земаљска скупштина чешких учитеља*) држаће се ове године почетком августа у Находу. У расправни програм стављена су ова питања: а) Какав правни положај треба да заузима учитељ у грађанском животу? б) О садањој задаћи учитељских задруга. в) О одношају надзорника (месног, среског, земаљског) према учитељу и обратно.

(*Учитељско питање.*) Доњаоустријски земаљски школски савет обратио се среском шк. савету у Бечу, да исти даде своје мишљење о том, да ли се учитељицама може и у будуће издавати дозвола да ступају у брак. Срески шк. савет у Бечу решио је са свима против једног гласа, да се учитељицама и на даље та дозвола издаје. Један школски саветник изразио се, да је сурово приморавати учитељице на безбрачно стање. — Агитација против учитељица расте нагло и у Угарској. Да се тој агитацији одупру држале су учитељице у Будапешти 22. апр. п. р. конференцију, из које су били искључени мушки. Било је преко 250 учитељица на тој конференцији.

(*Др Дитес*) ипак се тврдо одлучио, да остави бечки педагогијум. Оставку своју поднео је већ бечком оштинском већу.

(*Испити у Америци.*) У једном заводу у Чикагу обдржаван је не давно испит из кућарства. За ту целъ изабраше једну велику дворану. Чланови управе и гости сместише се у једној галерији око дворане, у којој се налазише ученице, девојке од 6—14 година, спремане за испит. Испит је почет набрајањем кујнског посуђа од дрвета и разних врсти горива. Иза тог чистише девојчице малим четкама један дрвени сто, који стајаше у сред дворане, а уз то певаше једну песму, која је много личила на песми старих поћних стражара: „Чувајте ватру и свећу,“ јер је била управљена против несмотреног поступања са жигицама. — Тада пођоше постављати мале столове за доручак и уз то описиваху у песми све дужности, што их има за јутра добра куварица. Уз приправљање ручка (обеда) певале су један кор у хвалу соли у кујни и у храни. Док се јела износише препоручиваше једна песма живост, ревност и услужност; поспремише судове са стола и стадоше да га перу, а уз то хвалише ред и чистоту. — Наступи промена. Столови изчезоше, да направе места коритима, судовима с водом, кошаревима и рубљу; куварице и собарице претурише се у праће, које се дадоше на праће рубља, а уз то певаху јасним гласом песме у хвалу воде и сапуна и излагаху, у чему се састоји посао добре праће и на што ваља поглавито назити. — Друга промена. Унесоше малу дрвену постељу; ученице почеше да намештају постељу, а уз тај рад разлегала се дворана попово песмом, која разјашњаваше сва правила, што се односе на тај део испитног програма. Завршна песма беше посвећена како постељи тако и крају свечаности, јер се кретала око теме: „После рада мили се одмор.“ Испиту је био крај и сви се разиђоше задовољни. То је био у истини испит, на ком не беше дуго време ни слушаоцима ни ученицама. (*Le Progrés.*)

(*Трудите се да лево пишете.*) У најенбуршком кантону у Швајцарској обзнањено је учитељским кандидатима, да у будуће неће нико моћи да добије патенат прве класе, ако о испиту не добије уједно најбољу оцену из писања.

(*Неће латински језик!*) Друга комора шведске краљевине закључила је у седници од 19. марта т. г. са 85 гласова против 38 представку на краља, да се укине латински језик као обавезан предмет у гимназијама, тако да може да дође на универзитет и онај, који не зна латински.

(*Школе у Кавказу.*) Велики кнез Михаило је заповедио, да се у Тифлису оснује засебна мухамеданска виша девојачка школа за 40—50 девојака. Наставни језик у истој биће татарски; настојница мора потпуно знати тај језик. Учитељице ће бити мухамеданке, а надзор над заводом биће поверен моли у Тифлису. Сунитске и шиитеке школе у Тифлису сувремено ће се реформовати, те се намерава, да се из њих створи нека врста мухамеданског свеучилишта.

(*Телесне казне.*) Окружни школски савет у Бечу држао је због телесних казни седницу и решио је, да им није место у школи, него да се за морално покварену младеж уреде посебни заводи т. з. поправилишта. — У „Педагошком друштву“ у Бечу закључено је после дуге дебате, која је тра-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

јала два и по сата, да се телесна казна може употребљавати у мушким школама као последње дисциплинарно средство.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

9. *Полажајиников дар. Књижница за вредне ученике. Са сликама. Приредио Мита Нешковић учитељ.* Панчево 1881. Наклада књижаре браће Јовановића. С. 55. Цена 24 нов.

У књижници овој налазе се 8 већих и мањих песама и 7 прича. Од песама је једна од чике Јове Змаја, а лепа песма „Сећајте се сирочади“ гуди на струнама, којих треба дечији писци што чешће да се прихватају у веку, где се себичњаштво све већма шири. У приповеткама показује се г. писац као добар приповедалац за децу. Њихову фантазију веома ће узбудити (у изводењу претерана) прва приповетка о леденој палачи. У „Пазите на природу!“ мало је поуке и у место чудноватог (да не кажемо што друго) разјашнења о поводу грмљавине, кад је ведро, било би од веће користи, да је г. писац упознао своје читаоце са истинитим причањем кмета са Ртња, што га је Милићевић навео у свом великом делу о кнежевини Србији. „Шта још неће бити!“ измамило нам је исти усклик, али омладину ваља чувати од представљања ствари као истинитих, које су по нарави човечанског организма немогуће, те које се нису никад догодиле. Добро је ипако „Божић у српској кући.“ — Осим насловне слике налазе се у тексту још три. Све су изабране из дечијег живота и чисто су израђене. То у вези са занимивим садржајем и малом ценом прибавиће овој књижници доста пријатеља.

10. *Основи угарске отачаствене повестнице* за народну основну школу израдио по разним писцима *Стеван К. Стојадиновић* управљајући учитељ у Баваништу. Панчево 1880. Штампарија браће Јовановића у Панчеву. 8^о с. 32. Цена ?

Ова књижница писана је истина српским језиком, али то је и све, што дели са српским књигама. Она дише кроз духом искључивог Маџарства, који по нашем мњењу није исто што и угарски патриотизам. Како се тај (а само њему је место у нашим школама) може да негује без повреде за икога, то може лепо да се види у „Сликама из историје угарске за 4. разред нар. школе,“ која је књига већ пренеколико година изишла у наклади горње штамарије и која се већином употребљава у српским школама. — „Године 1848. децембра 2.“ (паша деца мислиће ту наш 2. дец., јер се не вели, да је тај датум по нов. календару) није оставио владу Франц, него Фердинанд V. Иначе је цело дело писано по старој шаблони: ређају се владоци и битке. Да из историје треба и што друго да се научи, то као да је писац горње књижнице превидео.

11. *Хидрографија независне кнежевине Србије* (са једним атласом хидрографских картица) написао *Јов. Мишковић*, генералштабни потпуковник, ред. члан срп. ученог друштва, поч. члан српског лекарског друштва. У Београду штампана и издање државне штамарије 1880. 8^о с. 226. Цена 4 динара.

Писац овога дела, и ако војник, показао је већ више пута досада интерес за школу, па је радо излазио и пред децу у школи, да их непо-

средно pouчи познавању домовине, струка, за koju се он тако хвалемерно заузима. И ово своје дело наменио је г. писац у првој линији школама. У њему су изложене све реке независне Србије са својим притоцима и уточицама уз опис корита и обала. Из тог обилног материјала моћи ће сваки учитељ да побере оно, што му је за његово место потребно и што ће му послужити као излазна тачка за географску наставу. Живе слике река знао је г. писац још већма да оживи историјским напменама које у тексту које у примедбама, где је често наведена и генеалогичка имена. Јасно је, да је тако ваљано дело неопходно нужно свима школским библиотекама у Србији. Даље и више значење добија дело тим, што је у њему први пут систематски састављена хидрографска слика целе Србије, те ће се на тој грађи моћи лако да унесу допуне и исправе погрешке, које су код тако теретног и опсежног посла неизбежне.

Р А З Н О.

(*Високопреосвећени господин митрополит Сава Косановић*) изволео је претплатити 1 примерак „Школског листа“ за српско-православну основну женску школу у Сарајеву.

(*Ретка природна појава*) посматрана је овог пролећа овде у Сомбору. Ноћу после 8 сати уз кишу видела се на северозападном небу дивна дуга, а око ње још и парадуга. Све боје могле су добро да се разазнају. На противној страни светлио је на ведром небу месец. Дан, кад се видела та интересантна појава, није нам тачно познат, јер нисмо били сретни, да ју сâми видимо, али по накнадном казивању очевидаца о месту, на ком се тада налазио месец, судимо да је то било 1. или 2. априла по нашем кал. — Такве ноћне дуге посматране су већ више пута, само су оне, пошто их гради месец, много блаже него обична дуга.

(*Друштво за потпомагање и подизање домаће индустрије*) основало се у Књажевцу у Србији. Редовни чланови тога друштва обвезују се, да ће се одевати само оним материјама, које се буду израђивале у Србији од српских суграђана или у радионици истог друштва.

(У *Пловдиву*) саставили су Бугари „Научно књижевно друштво,“ које је решило, да издаје периодичан спис под насловом „Наука.“ (Сл.)

* * (*Бројеви о школи и војсци.*) Бројеви доказују боље нег најбољи говорници, и против њихова доказа нема спора. Наука која бројевима доказује зове се статистика. Из те ево један лист, а да сваки од читаоца добије појам, како се у којој земљи уважава школа, а како војска. Наводимо их по реду од најмањег трошка на школе. Талијанска троши на школе и науке по глави својих становника 42 нв. годишње, а на војску по 3 ф. 64 нв. дакле касарне и пушке сабље и топови стају 9 пута више нег школе и науке. Може ли се горе карактерисати земља и народ. Француска троши на школе 72 нов. по глави, а на војску 10 ф. 36 нв. Ту републику стаје војска 14 пута више, нег школе и науке. Страшна република! (Ср. белешку „Школе у Паризу“ на с. 76. Ш.Л. У.) У Аустрији пада на главу и на науку 84 нв. а на војску 3 ф. 22 нв. У Енглеској пада на главу и науку 93 нв. а на војску 7 ф. 22 нв. У Немачкој пада на главу и науку 1 ф. 43 нв. а на војску 8 ф. 38 нв. У

Швајцарској на главу и науку толико, а на војску 2 ф. 32 нв. то није пуно ни двапут више на војску. Само у Северној Америци пада на главу и науку 4 ф. 69 а на војску 2 ф. 33 нв. то је једина земља и држава, која више даје за науке нег за топове, ал јој се и види напретка, боље нег чивутима, који и у сиротињи све жртвују, да децу своју најбоље изуче, како ће науком све надмашити. — Дакле фацит је рачуна то: да је у Јевропи за науку и образовање пуно лених речи, а врло мало новаца, а без тог нема народу напретка. Шта ко више на школе и науке издаје, то ће бити и напреднији, макар био најмањи и најслабији; а шта ко и данас мање даје за школе и науке, то ће бити све назаднији, ма другче био највећи и најсилнији, у науци и знању само је данас права снага, а у тону и оружју само одбрана. (Из А. ѓ. L.)

(По најновијем попису становника) броји Нови Сад свега 21,381 становника (10,195 мушких и 11,186 женских.) Од последњег пописа, који је обављен г. 1870, умножио се број становништва са 2262, дакле за 11·8%. *Вршац* броји 22,347 ст. (10,965 м. и 11,382 ж.) од којих Срба 8125. *Земун* броји у 1768 кућа 11,766 ст. (5941 м. и 5825 ж.), то је за 1720 ст. (16%) више него пре 11 година; *Вуковар* 8713 (4192 м. и 4521 ж.), то је за 663 више; *Сент-Андрија* 4225 (отуд 756 Србаља), то је за 458 мање него пре 11 год.; *Карловац* 5879 (2957 м. и 2922 ж.), нарастао за 703 = 13% становника; *Петроварадин* 3589 (1696 м. и 1893 ж.), више за 241 = 7%; *Беловар* 3139 (1615 м. и 1524 ж.), више за 988 = 46%; *Вараждин* 10,381 (5136 м. и 5245 ж.), мање за 262 = 2%; *Самобор* 2970, мање за 45 ст.; *Баг* 706, мање за 1%; *Иванић* 754, више за 15%; *Копривница* 5903, више за 4%; *Костајница* 2560, више за 29%; *Пожега* 3284, више за 11%; *Сев* 3160, мање за 2%; *Суботица* 61,655, више за 5532. — Број становника у *Пешти* је 365,512, где су урачунати и 10,216 војника; г. 1870. било је 270,476 становника. *Праг* броји 159,502 ст. — *Осек* броји 18,352 ст., а *Баја* 19,206 (више за 1000 него г. 1870.) *Бачка жупанија* (осим вароши Сомбора, Н.-Сада, Суботице и Баје) броји свега 511,881 ст. (252,851 м. и 259,030 ж.), за 12,641 више него г. 1870. У том броју је и становништво вароши *Сенте*, које износи 21,153. Бивши *шајкашки баталион* броји свега 37,762 ст. и то: у 1. срезу 18,618 (9329 м. и 9289 ж.), а у 2. срезу 19,114 (9488 м. и 9656 ж.) Од појединих места у Бачкој броји Брестовац 4388 ст., Стари Сивац са Малим Станаром 6497 ст., Стари Станар 5189 ст. — У *Панчеву* је број становника на 16,900, а у *Бечкереку* 19,600. Град *Крижеваци* броји 3656 ст. (13% више него г. 1870.) а *Брод* 4442 ст. (31% више него г. 1870.) — Цела угарска држава броји 15,608,723 ст. и то: Угарска са Ердељом 13,679,000, Рјека са околином 21,363, Хрватска и Славонија 1,191,845 и Војничка крајина 697,516. Према г. 1870 нарастао је укупан број становништва за 191,396, а то је за 1·24%. Хрватска и Славонија показује вишак за 47,925 = 4·19%, крајина за 3238 = 0·47%, а Ердељ мањак за 69,749 = 3·24%.

(*Колико се иде за школе брину*). По последњој конскрипцији у Аустро-Угарској знали су од 100 асентованих младића активне војске 69 да читају и пишу, а 4 само да читају. Г. 1873. знали су у Аустро-Угарској од 100 асентованих само 51 да читају и пишу. По појединим круновинама беше тих, што знају да читају и пишу, од 100: у Доњој Аустрији 95·5, Горњој Ау-

стрији 89, Шлезивији 88, Салцбургу 88, Чешкој 85, Моравској 75, Штајеру 74, Корушкој 51, Угарској 49, Тиролу и Форарлбергу 43-5, Приморју 38, Хрватској и Славонији 28, Ердељу 21, Галичкој 15-5, Крањској 5-5, Буковини 5, Далмацији 2. По том заостају Крањска, Буковина и Далмација у култури далеко иза већине осталих земаља. Не стоје боље него Турска, где је у војсци већ г. 1872 било 5 /₀, који су имали основна школска знања. И у самој Русији знали су г. 1872. у војсци да читају и пишу 11 /₀, у Италији 45, у Француској 60, у Немачкој 96.

(*Све рукописе потпои црквеног певана пок. Корнела Станковића*) откупило је, како јавља „Пр. гл.“, ериско министарство просвете и цркв. послова. Исти садрже целокуино наше црквено богослужење, а износе 1438 страна у везаним свескама и 32 табака. Министар је намеран, да све то штампа за потребу наших школа и цркава у бар 2000 егз. „Пр. гл.“ дознаје, да ће се тај вештачки посао штампати у државној штампарији у Београду.

(*Шуме и лед.*) У швајцарском кантону Аргау чињена су кроз 11 година посматрања о леду (тучи, граду), у којима је учествовало сво шумарско особље именованог кантона. Сада је *Риникер*, кантонски велики шумар, написао на основу тих посматрања повелику расправу, из које се види белодано (што се иначе и пре знало), да су шуме најсигурнија заштита од леда као и уопште од непогода и јако унада у очи голема разлика у том погледу између шумовитих предела и голих крајева. Све шуме не штите једнако добро, најбоља је за ту цел црногорица. *Риникер* тврди, да она непогода не донесе никад лед, која је прешла преко какве велике црногорицом засађене шуме. Предели, који много страдају од леда, могу дакле себи да помогну сађењем шуме, што би требало свуд да се чини, гдегод то земљиште иоле донушта.

(*Дубина, у којој може ронац да ради.*) Опште се узима, да је највећа мера за ту дубину 40 метара. У познатом оделу од каучука, на које је уврнут шлем за главу, покрећу се ронци прилично лако и предиду мирно. Али већ у дубини од 3—4 м. осећа ронац бол у бубној опни, који усљед већбања бива дакако слабији. У дубини од 10 м. притисак воде већ је веома јак и за новајлију би опасно било, да се брзо у толику дубину спусти. Извезбан, снажан ронац може од прилике по саџа да издржи у дубини од 35—40 м.; али то кошта много муке и труда. Године 1866. усудио се француски ронац Дешан у дубину од 60 м., али га је ухватила несвест и у потпуно несвесном стању извучен је горе.

(*Научна експедиција на јужни пол.*) Као што су Енглези, Американци, Немци и Аустријанци шаљали експедиције зарад испитивања северних поларних предела, тако су спремили сад за ову годину Галијанци експедицију у најјужније поларне пределе. Иста се кренула из Италије месеца марта, а у септембру ће се упутити између Патагоније и Фалклендских острва на југ, да зиму проведе у оним деловима мора, што их је открио Рос. Цео пут треба по пројекту да траје три године, те ако буде експедицију, као што се надамо, срећа пратила, обогатиће се познавање наше земље важним новим стечевинама.

(*„Сједињене државе“*) имају по бројању, које је недавно извршено,

www.uns.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

50 милиона житеља. Од године 1870. нарастао је дакле број житељства за 10 милиона! — Варош Њу-Јорк броји 1,209.561 житеља.

(Код доњо-аустријског земаљског школског одбора) потражила је једна женскиња дозволу, да сме да отвори за женскиње јаван бесплатан течај за учење турског, арапског и персијског језика.

НЕКРОЛОГ.

На Лазареву суботу преселио се у вечност *Панга Пантелић*, народни учитељ у Црвеној Цркви после дужег боловања у 39. години живота, а у 16. учитељског службовања. Оставио је за собом ожалошћену супругу са четворо нејаке деце. Вечан му спомен! — У Сенти је преминула *Ана Загорица рођ. Шесића* у дубокој старости. Покојница је била једна од најинтелигентнијих Срикиња, која је живим учешћем пратила све јавне догађаје народне и сваком је приликом потпомагала књижевност и уметност српску. Оставила је у последњој опораци међу осталим 200 фр. српској вел. гимназији у Н.-Саду и 400 фор. српском школском фонду у Сенти. — У почетку јануара преставила се у Х. М. Вашархељу *Јованка Силарди рођ. Марија Лота* у својој 80. години. Оставила је 2000 фор. српском школском фонду у Вашархељу.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Адам Муждека, администратор боројевићске парохије, постављен је за православног вероучитеља на препарандији и малој реалци у Петрињи. Именовани су: Јован Јанић дефин. учитељем у Каћу, Кузман Миловановић деф. учитељем у Д. Ковиљу и Душан Стакић пр. учитељем у Ђурђеви.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељица за 1. разр. средсредне женске школе у В. Кикинди. Плата је 750 ф. и 4 1/2 ланца земље. Рок до 24. маја. Молбенице се шаљу црквено-школском одбору у В. Кикинди.

— Тражи се учитељ за школу у П. предграђу у В. Кикинди. Плата је 550 ф., 4 1/2 ланца земље, слободан стан и приходи самртнине од једне парохије. Рок до 24. маја. Молбенице се шаљу црквено-школском одбору у В. Кикинди.

— Траже се 2 учитеља и 1 учитељица за српску школу у Д. Тузли. Учителима је 500 ф., плата учитељици 400 ф., а сви добијају слободан стан и огрев. Рок до 20. маја. Изабрани морају до Петрова-дна на месту бити. Молбенице се шаљу срп. прав. црквено-школској општини у Д. Тузли (Босна).

— Тражи се спомоћни учитељ у Радимни. Наставни је језик српски и мађарски. Плата је 300 ф., 12 к. м. дрва и слободан стан. Рок до 31. маја п. р. Молбенице управљене на министарство просвете шаљу се управном одбору крашосерењске жупаније у Лугош.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Ј. С. богослову 3. год. у Београду. Друштва се не оснивају зато, да им уредништва шаљу бесплатно листове. Иначе би тога било у сваком месту. Због тог не можемо да одговоримо вашој жељи.—Г. М. Т. учитељу у Ђурђеви. Лист се одавде уредно шаље и не може шта друго бити, него да лист српске школе ко непозван прима. Упитајте се на пошти у Жабљу. Засад вам шаћемо бројеве 5 — 7, али други пут неби то могли да чинимо.—Г. М. Б. учитељу у Н. Сл. Песме не примамо. Обратите се „Јавору“ или другом ком белетристичном листу.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**